

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 126, GOD. VI, BEOGRAD, UTORAK, 21. AVGUST 2012.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Ćirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 18. septembra

MIXER

Piše: Milan Miljković

POEZIJA I POLITIKA U KULTURNOM DODATKU

Čitanje Bečkovića

Sedmični dodatak *Politike, Kultura-Umetnost-Nauka* (dalje: *Kulturni dodatak*), izlazio je od 1957. godine kao podlistak u kom su objavljivi prilozi posvećeni naučnoj, kulturnoj i umetničkoj produkciji na domaćoj i međunarodnoj sceni. Pored informativne dimenzije, saradnici *Kulturnog dodatka* su odabirom tema i distribucijom verbalnih i neverbalnih kodova, nužno formulisali i političku, odnosno ideološku ravan novinskog podliska budući da su i dnevno-politička događanja uvek nalazila odjeka i u prilozi o kulturi. Tako *Kulturni dodatak* postaje medijski format koji disperzivno integriše dinamičnu mrežu informativnih, publicističkih, populističkih, književnih i ideoloških diskursa čiji odnos postaje posebno napet u trenutku dramatičnih društvenih potresa, kao u slučaju raspada SFRJ početkom 90-ih godina XX veka.

Sa slabljenjem zajedničke države i jačanjem nacionalističkih programa, kulturne elite su se na prostora jugoslovenskih republika sve više orijentisale ka afirmisanju „zaboravljenih“ modela nacionalne kulture, sa jasnom namerom da se konstituiše novo kulturno i kolektivno pamćenje. Istorijski revizionizam u publicistici, odsustvo društvenog dijaloga, ideološke tenzije u novom višestranačkom prostoru, kao i sve glasnije ideje o neminovnosti ratnog konflikta, predstavljaju samo neke od činilaca etničke homogenizacije na heterogenom prostoru tadašnje SFRJ.

ŠTA DODAJE DODATAK

Kada govorimo o *Kulturnom dodatku* tokom 1990-1991, najveći broj priloga čine kritički osvrti, recenzije knjiga i intervjui posvećeni pitanjima identiteta nacionalne kulture, jezika i novog kulturnog „preporoda“. Što se tiče književnih tekstova, prozni oblici nisu zastupljeni u značajnijoj meri dok je poezija jedini stalno prisutan književni rod, mada nema fizički odvojen rubriku. I mada se na prvi pogled čini da su pesme *Kulturnog dodatka* imale privilegovani status, one su se, ipak, zbog *Politike* medijske logike, stavljale u ulogu modernističkih jezičkih vinjeta na perifernim stranicama *Dodatka* ili poetsko-propagandnih tekstova koji su pozivali čitaoce na nove oblike kolektivizma.

Kulturni dodatak je donosio pesme iz već objavljenih autorskih zbirki kao i pesme koje se po prvi put štampaju. Ova razlika, istaknuta iznad naslo-

va pesme (*Iz rukopisa, Iz novih zbirki...*) predstavlja važno interpretativno ograničenje: ukoliko se prešampava pesma poznatog i popularnog autora (autorki je bilo veoma malo), tada se njena značenja, nastala u interakciji sa novinskim prilozi, mogu smatrati i proizvodom medijske manipulacije. Književni tekst se podređuje novom sistemu kodova u kom paratekstualni signali (ime autora) bitno utiču na kreiranje umetničkog ili političkog smisla pesme, kao na primeru Matije Bečkovića čije ime je moglo (trebalo) da priziva kod čitalaca *Kulturnog dodatka* niz asocijacija na autora koji je svojim „performansima“ aktivno afirmisao monološki govor na javnoj sceni Srbije, tražeći načina da virtuožnošću političara „ugodi kolektivnu žicu nacionalne uspaljenosti“. Sa druge strane, ukoliko se pesma po prvi put objavi u *Kulturnom dodatku*, njeno značenje, proizvedeno u sadejstvu drugih novinskih kodova, treba da postane integralni deo kasnijih čitanja mada se to često prenebregava u proučavanjima savremene srpske poezije, zbog čega pokušaji (de)konstruisanja pesničkog kanona imaju trivijalno svečarski karakter ili karakter samodovoljne ideološke kritike.

Međutim, ne treba zaboraviti da, bez obzira na moć ideološkog pritiska u podlisku, poezija može da se prilikom objavljivanja ili

MIXER

Milan Miljković: Poezija i politika u *Kulturnom dodatku*

CEMENT

Jasna Dimitrijević: Pretkosovski ciklus
Aleksandar Bjelogrić: Ljudi mačke i nemoralne kaluđerice

VREME SMRTI I RAZONODE

Tomislav Marković: Udruženi pesnički poduhvat
Predrag Lucić: Investitor, mi ti se kunemo

BLOK BR. V

Aleksa Jovanović i Lazar Bodroža: Avanture zeca Milorada

PESNICI I ODJECI

Polazeći od tematskomotivskog sloja, žanrovskih aspekata, jezičkostilskih postupaka i širokog dijapazona pesničkih slika kao osnovnih kriterijuma poetičke klasifikacije, iz obimnog pesničkog materijala *Kulturnog dodatka* nedvosmisleno se izdvaja i u prvi plan ističe (što se vidi po njevoj učestalosti na naslovnim stranicama *Dodatka*) „poezija pesničke rekuperacije“ (Tihomir Brajović *Kratka istorija preobilja*). Ona podrazumeva „dominantno tematizovanje i poetičko evociranje pretežno kolektivne i nacionalne tradicije, u relativno širokom značenju te reči i u podrazumevanom dosluhu sa zahtevima vremena, dakako, ma šta to značilo u neposrednim okolnostima“ (Brajović, 2009: 13). Istina, poezija pesničke rekuperacije nije bila jedina poetička struja u *Kulturnom dodatku* budući da su se u njemu štampale i pesme modernistički intimističke orijentacije, poetski iskazi u kojima su lirski subjekti bili zagledni u probleme jezika, umetničkog stvaralaštva i malih narativa ili kratkih crtica iz života. Međutim, kritički potencijal ovog korpusa tekstova nije iskorišćen iz nekoliko razloga: pesme ovog usmerenja su retko kad štampane na naslovnim stranicama *Dodatka* tako da su se uglavnom nalazile na obodima drugih stranica, a pošto u ovim pesmama nije konstituisan novi jezik, jezik *razlike*, onda su se i njihovi modernistički impulsi, na stranicama podliska gde je sve grmelno od nacije, identiteta i pamćenja, slavni heroja i podviga, često pretvarali u specifičan vid eskapizma. Dakle, drugačija

Fotomontaža

prešampavanja odupre medijskoj i poetičkoj monologizaciji. Ali tada govorimo o *poeziji razlike* koja, prema rečima Damira Arsenjevića, osigurava jedan novi jezik: „to je jezik postajanja subjektom kritike, a ne puka mimetička refleksija unaprijed određenog političkog stava“. I stoga, ukoliko bi se u *Kulturnom dodatku* pojavili pesnički tekstovi koji bi dijaloški i uvek-već autoironično dramatisovali proces postajanja subjektom nacije, etniciteta, roda, klase ili veroispovesti, tada bi postupak ideološkog kolažiranja i montiranja na stranicama dnevnog lista bio značajno destabilizovan ili doveden u pitanje.

poezija jeste postojala na stranicama *Dodatka*, ali ona nije mogla da govori iz svoje periferije.

Kada je u pitanju *Politika*, neposredne tekstualne okolnosti i „dosluh sa zahtevima vremena“ predstavlja uticajna i zastrašujuća rubrika „Odjeci i reagovanja“ koja je, fizički štampana posle *Kulturnog dodatka*, kontinuirano proizvodila „(srpski) narod kao besprizivnu političku instancu“, institucionalizujući „populizam kao novu legitimacijsku osnovu poretka“ (*Vreme kada je narod govorio*, 2008: 16). Na pozadini populistički fundiranih ili pseudoistoriografskih feljtona, značajan deo savremene srpske pesničke produkcije u *Kulturnom dodatku* veoma zgodno se ukla-

eurozine
KPK Beton je član Eurozine medijske mreže

pao u delovanje preovlađujućih diskursa nacije, njene ugroženosti, kao i potrebe za novom obnovom.

S tim u vezi, veliki broj pesama iz perioda 1990-1991. tematizuje martirološki kompleks (Kosovo i ustaški logori) i hiperbolizovane predstave srpske prošlosti pre državotvornih jugoslovenskih integracija; peva se o lutalačkom usudu srpskog naroda, o njegovoj istorijskoj razjedinjenosti, a na umetnički prozaičan način često se evociraju arhetipske slike organskog jedinstva, dok lirski subjekti patetično progovaraju jezikom „komunitarnog sopstva“ (mešajući *ti, ja, mi* do nerazaznatljivosti), ili se obraćaju „ocima nacije“ – Stefanu Nemanji, Sv. Savi, knezu Lazaru, despotu Stefanu Lazareviću, Njegošu, i naravno, Jovanu Dučiću – tražeći savet kako da potisnuto kulturno pamćenje ponovo oživi (jer ono, izgleda, samostalno i nezavisno od subjekta „čeka“ da mu se on obrati), pri čemu se, ni u pesmama ni u novinskim člancima, pojam pamćenja ne tretira kritički ili konstruktivistički.

Ova potreba za povratkom u „zlatno doba“ i očuvanjem novog kulturnog pamćenja često je, dakle, tema intervjua i autorskih članaka na naslovnim stranicama *Dodatka* što se vidi i na primeru 120. broja *Kulturnog dodatka*, objavljenog 12. maja 1990. godine, gde su se na naslovnoj stranici paralelno, jedan uz drugi, pojavili razgovor sa akademikom Pavlom Ivićem „Zajednički ali podeljen jezik“ i pesma „Pobunjeni jezik“ Matije Bečkovića. Dok se u razgovoru sa Pavlom Ivićem, čiji lingvistički diskurs osciluje između naučnog i popularnog govora, raspravlja o etničkim i političkim kriterijumima jezičkih granica, uz naglašenu ali nekonfliktnu zabrinutost za sudbinu srpskog jezika u Hrvatskoj, Bečkovićevo pesma nudi monologizovani poetski iskaz o dugogodišnjoj izgnaničkoj sudbini srpskog jezika. Ne treba prenegnuti ni dramski naboj podnaslovne rečenice za intervju sa Pavlom Ivićem: „Akademik Pavle Ivić, prvi čovek srpske lingvistike, govori o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti srpskog jezika“. Ostaje samo da kategorija akademije, stručnosti srpskog lingviste i vremenske transverzale posudi ili u javnoj sferi dodatno pojača medijski autoritet Bečkovićevo glasa.

JEZIK ŠERLOKA

Ispevana u „neutralnom“ trećem licu jednine, pesma izražava ideju o „oslobađanju“ srpskog jezika. Pojedinačne pesničke slike ne mogu se dekodirati kao korelati konkretnih istorijskih događaja, ali se motivi izgnanstva, povratka kući i gmizanja mogu razumeti kao aluzije na period suživota srpskog i hrvatskog jezika, i na istorijsku borbu za očuvanje srpskog jezika u različitim (nedovoljno srpskim?) državnim i političkim sistemima. Vremenska neodređenost tog perioda – dugo izgnanstvo – konstituise mesto neodređenosti koja se na čitalačkim horizontima može različito konkretizovati i, u skladu sa društvenim okolnostima i potrebama, mnogostruko instrumentalizovati: početak tog izgnanstvo može se vezati za borbu za srpski jezik na prostoru ugarskog carstva, ali i za jugoslovenski period posle 1945. godine.

Pored toga, motiv dugog izgnanstva služi i kao motivacija promene – jezik koji je bio zajamljen, tek se sa novim vremenom oslobađa – mada je ta promena lišena dijaloga, u sebi protivu-rečnog autoironičnog kvaliteta koji bi mogao da „egzilantski“ status jezika preinači u njegov kvalitativni novi identitetski profil, fragmentiran i otvoren za različitost, a zatvoren za esencijalističke projekte. Nasuprot ideji dijaloške otvorenosti, nalazimo jezik koji „punim dahovima / podiže svoj narod i duh zamešljeni“ ili „ledenu grbu sa sebe odlama“ u čemu prepoznajemo rizično anahronu asocijaciju na shvatanje poezije kao čuvara prvobitnog poetskog govora samog naroda.

Poistovetivši jezik i nacionalni kolektiv, Matija Bečković poetizuje ideju o jeziku kao autentičnom i društvenoistorijski nekon-

struisanom entitetu čija je ontološka težina istaknuta nizom slika gde se jezik (glagoli, pridevi i govor) vraća samom sebi. Budući da pesma artikuliše monološki pojednostavljen stav da je jezik odraz homogenog bića naroda, a Matija Bečković propušta da unutar teksta progovori jezikom *razlike* kojim bi se dramatiizovao *sam proces* postajanja subjektom bilo kog iskaza ili diskursa, onda „Pobunjeni jezik“ ostaje u celini zatvoren poetski govor, bez obzira na njegovu leksičku ili melodijsku razudnost. Takođe, ako se osvrnemo na odnos dva žanrovski različita teksta koja se „dodiruju“ na istoj stranici *Dodatka*, možemo reći da se oni na idejno-ideološkom, ali i na jezičkom i retoričkom planu produktivno dopunjavaju. Emotivnost, oratorski patos i teatralnost ideje o porobljenom jeziku koji su isključeni iz govora Pavla Ivića, nadomešteni su retoričkim postupcima M. Bečkovića. A u smeru od pesme ka intervjuu, ideologizovani poetski govor dobija „opravdanje“ u žanru koji pretenduje na objektivnost, što se neretko dešava i u naučnim studijama koje, umesto naučno odgovornog otklona prema Bečkovićevoj poetici, svojim deskriptivnim govorom legitimizuju Bečkovićevo shvatanje jezika kao aistorijskog govora istine o jeziku. Tako se Ivićeva zabrinutost, utemeljena u realnim političkim opasnostima u Hrvatskoj, pomera ka emocionalizovanom govoru Bečkovićeve pesme: „Nepokoreno slove kovrcnulo, / Pravda jezika se sili isprsil“, a personifikovana slika jezičkog „prkosa“ korespondira sa prizorima društvenopolitičkog nasilja čije će se tragične posledice osetiti na prostoru Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

U sličnom odnosu nalaze se i Bečkovićevo pesma „Vezivanje uz mrca“ i članak Svetozara Stojanovića „Vek protivurečnosti“, objavljeni 20. aprila 1991. godine. Sa naznakom da je reč o tekstu *Iz novih rukopisa*, dakle, prvi put štampanom u *Politici*, Bečkovićevo narativna pesma obrađuje motiv turskog običaja kažnjavanja prestupnika, koji se sastojao u tome što su osuđenog vezivali za mrtve.

Nakon što je naglasio težinu turskog mučenja, subjekat razvija fiziološki detaljan, groteskno zastrašujući prizor srastanja živog i mrtvog čoveka, pri čemu se katalog ljudskog tela (oči, kosti, nokti, kosa, nepca, srce) ali i njegovih psiholoških i mental-

nih aspekata konstituise kroz opoziciju u kojoj se razara koncept granice, a dramatično srastanje završava slikom: „Živo i mrtvo telo / Ne mogu se ni spojiti / ni razdvojiti“. Za razliku od karnevalskog poimanja smrti i života, Bečkovićevo pesma lišena je dijaloga, smeha i groteskne komike budući da se njegov lirski subjekat, kroz teatralni diskurs, implicitno oduševljava smrću: uprkos očiglednoj destrukciji i pervertiranju vrednosti, kult nisu podsticaj za kritičko preispitivanje i dekonstrukciju vrednosti već naprotiv upozorenje o pogubnim posledicama ovakvog spoja, što se i eksplicitno naglašava u završnom delu pesme, putem instruktivno interpretativnog gesta: „Kao što se za mrca / Vezuje jedan čovek / Može i ceo narod // I ne samo za mrtvog čoveka / nego i za mrtvu ideju“. I mada se ne otkriva o kom mrtvom čoveku/mrtvoj ideji je reč, upravo je tekst Svetozara Stojanovića – koji govori o krizi savremenog društva, o pogubnim posledicama totalitarnih režima i sistema mišljenja – tu da ponudi uporište za tezu da su se komunističke, marksističke i socijalističke ideje pokazale kao nosioci onog impulsa smrti o kojem Bečkovićevo lirski subjekat peva.

* Na kraju ostaje da se, u ovoj svedenoj interpretaciji, vratimo osnovnoj pretpostavci o odnosu poezije i *Kulturnog dodatka*: budući da pesme M. Bečkovića (a one jesu reprezentativne za republikativnu poeziju u *Politici*) nisu artikulisale jezik razlike, tj jezik *postajanja subjektom* kritike, onda je i njihov fundamentalno monološki princip često aktivno sudelovao u dominantnim društvenopolitičkim diskursima nacionalizma i nacionalnog pamćenja tokom 1990-1991. Stoga pored tvrdnje da raspored verbalnih i neverbalnih kodova časopisnog dodatka može da transformiše primarna značenja pesme, treba dodati da i poetski iskaz može više ili manje prizivati političku instrumentalizaciju, posebno ukoliko njegovi poetički, tematskomotivski, jezički, stilski, idejni i drugi elementi negiraju iskustvo dijaloga, kritičkog, u sebi protivrečnog i napetog govora ■

CEMENT

Piše: Jasna Dimitrijević

PRETKOSOVSKI CIRKUS

Dejan Stojiljković, *Duge noći i crne zastave* (Laguna 2012)

Duge noći i crne zastave Dejana Stojiljkovića, petparački roman o potrazi za ukradenim kivotom kneza Lazara i osvajanju Pirotske tvrđave 1386. godine, uvod je u najavljeni spektakl – petoknjžje o viteškom dobu srpske istorije i najnoviji prilog podizanju nacionalnog ponosa. Neko od kritičara okarakterisao je Stojiljkovićevu prozu kao *istorijski pulp* i mislim da je to najbolja smernica koju bi potencijalni čitalac mogao da dobije. Jednodimenzionalnost, predvidive peripetije, šablonizirana leksika, sve je tu. Ali nađe se i poneki trik. Stojiljković manipuliše citatima još od prve rečenice (Tolkien), pa sve do motoa koji otvaraju svako poglavlje (Borislav Pekić, Novica Tadić, početni stihovi *Kurana* ispisani kaligrafskim arapskim pismom i Vasko Popa, najčešće citiran). Međutim, umesto da pruže adekvatnu podršku romanesknom tekstu i ukažu na vezu između dva narativa, zvučna imena kanonizovanih autora, nasilno uvučena u čitavu priču, ovde figuriraju kao

kič-detalj iza koga se krije frazirana rečenica i registar metafora iz čitanke za osnovnu školu (povremeno začinjnen sumanutim figurama), ali je vrlo poželjna tema za razgovor u svim intervjuima. Ali formula uspeha ovog bestseler ipak leži u staroj binarnoj podeli na sile dobra i zla, poput one u epskoj fantastici, samo sa jednom značajnom razlikom – ovde se mitska modela oslanja na srednjovekovnu srpsku istoriju, a to je literatura koju prosečni čitalac ovdašnji čita za sve pare. Likovi su već poznati iz *Boja na Kosovu* (s jednom izmenom, Stojiljković insistira na Kristijanu Bejlju u ulozu Kosačića, pa Svetozara Cvetkovića možete slobodno da zaboravite), naracija zadovoljava svačije intelektualne kapacitete, a ima i ponešto što ste zaboravili iz istorije, a može biti zgodan podatak za započinjanje razgovora na slavi. Ali ništa preterano!

A kad govorimo o Stojiljkovićevom stilu, ovde Kosačić odseca glave „lakim, ali silovitim zamahom mača“, neprijateljeva sekira se *munjevit* spušta na glavu, a poneki odlomak zvuči kao slobodna interpretacija servisa Google Translate: „Na ovoj razdaljini, prvi od akindžija bio je samo crni trup na konju. Toplica je gađao upravo u predelu tog trupa.“ Ali ma koliko *close reading* metoda bila zabavna kada je o trivijalnoj literaturi reč, mislim da ovakav pristup takvom tekstu nezasluženo izjednačava banalno štivo sa umetničkom prozom. Štaviše, bila bi to uvreda za ozbiljnu književnost, a ovo je ipak roman pisan za široku populaciju koja od literature ne traži previše. Ne

traži previše, ali je zato neizmerno željna potvrde da se ono što zadovoljava njen intelektualni apetit naziva ozbiljnim imenom – istorijski roman. A svojoj publici Stojiljković neizmerno laska. Skrojen po meri prosečno obrazovanog čitaoca, roman reanimira informacije, predstave i mitove koji su takvoj publici bliski i aranžira neopširnim istorijskim podacima. Možda se poneki hodočasnih srednjovekovnih manastira iznenadi kada pročita da je Lazar gradio zadužbine u *mermeru*, ali sve se da prevazići. S druge strane, Stojiljković mu poručuje da se može smatrati poznavaoцем stripa ako pogleda barem dva holivudska filma rađena po nekom grafičkom romanu, a to je već veliko dostignuće uz minimalan trud. Čitalac sklapa knjigu spokojan, njegov rezon ostaje nepoljuljan, *money well spent*.

Dok vojske ratuju, dva vladara – Lazar i Murat – prolaze kontemplativne i emotivne krize. Murata opseđa želja za ispunjenjem drevnog proročanstva i osvojanjem mrske Evrope koja mu je zavela najmlađeg sina, propisno kažnjenog nakon nedozvoljene veze sa drugim plemićem. Lazarev nespokoj daleko je plemenitiji (gubitak vere nakon smrti deteta) i već se u krupnom planu jasno ocrtava mitološka razlika. Ako i ima negativaca u srpskom okruženju, oni se javljaju kao usputni, niskokalorični karakteri i služe da istaknu vrlinu glavnih junaka. A ako je neko od njih i sklon poroku, to su sve oni mačo hobiji kao kocka i alkohol, pa se može reći da je to autorov kompliment u formi pokude. Podilaženje mediokritetima, njihovom ukusu i potrebama glavna je odlika trivijalne književnosti. Ona

protiči kroz mentalni aparat, a ono što posle nje ostane uglavnom je onaj rezervoar znanja, stavova, predrasuda i „estetskog“ senzibiliteta koji je čitač i pre imao. I to je ključna tačka prepoznavanja *trasha*: on podržava lenjost duha. To je tekst koji ne iznenađuje i ne pokreće, ne otkriva nove mogućnosti i ne pomera granice, već čini upravo suprotno – podržava dominantnu struju mišljenja, „konzervira začećeno stanje“, kako to objašnjava Jasmina Lukić u eseju „Kako čitati trivijalnu književnost“ (zbornik *Kako čitati*, NBS 2007). Ova autorka se pozabavila pitanjem zašto određeni pisci (i poetike) postaju popularni u određenom trenutku (na primeru književnosti Ljiljane Habjanović Đurović) i mislim da je to jedino korisno čitanje literature koja ima nisku umetničku vrednost i visoke tiraže. Ona zahteva proučavanje ne zbog svog mesta u književnom vrednosnom sistemu, već zato što govori o vremenu i sredini u kojoj je toliko čitana/kupovana i jedino je tako moguće istraživati taj fenomen.

I stvar tako mirno funkcioniše. Bestseller pisac ima veliku publiku, osigurano mesto na top-listi (između ispovesti novinarkе i literature za samopomoć) i dobar honorar. Ako ga ponekad i zaboli što nije u boljem društvu, brzo se priseti da mu to mesto, s obzirom na umetničke domete, baš i ne pripada. Ako je pametan. A može se desiti i da se, kao Paulo Koeljo nedavno, malo preigra i bez trunke blama otvori temu koliko je štete Džojsov *Uliks* naneo književnosti. *I can find excuses for all my shit*, što bi rekao bend *She Wants Revenge* čija je pesma *Red Flags and Long Nights* posudila deo naslova ovoj knjizi. Autor *Dugih noći* će za svoje izgovore morati dobro da se pomuči ■

Piše: Aleksandar Bjelogrić

LJUDI MAČKE I NEMORALNE KALUĐERICE

Treba li dodavati so na ranu kritičarskoj branši koja je u Srbiji ionako dovoljno marginalizovana, uostalom kao i sama spisateljska branša? Pa opet, ima li na ovoj kulturnoj sceni pravog dijaloga o vrednostima, ili je suđenje prepušteno na milost i nemilost nasumice ateriranim ex cathedra tribunima čija je kvalifikovanost upravo srazmerna budžetima što ih dnevne novine još dodeljuju stranicama za kulturu?

Budući da ovo pišem iz uveliko privatnih razloga, ali ne i bez primisli na štetu koja bi nezasluzeno mogla u drugoj prilici biti neta drugome, krenuću bez okolišanja. Iz hrpe logički skrnavih rečenica kojim je Vesna Trijić u „Blicu“ od 13. avgusta propratila izdanje moje zbirke priča *Citadela* („Agora“, 2012), uspeo sam nekako da razaberem da joj se knjiga nije dopala. Nešto teže mi je u prvi mah bilo da ustanovim zašto ju je doživela kao ličnu uvredu. Ali ne uvredu sebe, već uvredu svog premudroga dubokomislenoga roditelja životodavca.

Nije trebalo previše dumati da bi se stiglo do odgovora. Naime, psihološki profil ove časne sestre srpske patrijarhalne književne kritike jasno odaje smernu „taterinu mazu“ iza čijih većito neinventivnih domaćih zadataka stoji grčevita potreba da se zaradi još jedna petica, da se ne izneveri Autoritet. Otud će etablirane nabeđene veličine, sa bilo kojeg dela političkog ili poetičkog spektra, uvek kod nje moći da računaju na blagonaklono tetošenje, pod jednim ali važnim uslovom: da dogmatski autoritativno podrazumevaju jasno raspoznatljiv „set vrednosti“, koji neće „manihejski“ dovesti u pitanje „izvorna pozitivna načela“. Sve to uprkos jasnoj činjenici da zatvaranje u samozadovoljne ideološke ljuštore teško može iznedriti bilo šta izuzev tautoloških intelektualnih etida koje učvršćuju vladajuće ideje svoga kruga i vladajuću strukturu moći koja ih podržava. Čak i onda kad se u njenim zadaćama nasluti tračak iskrenog animoziteta prema ličnosti ili štivu, profil neinventivne prepodobne petičarke izbija na videlo, i od pretećeg krošea nastaje samo trapavo mlataranje muvopičom.

Stvari međutim dospevaju u ravan napada panike kad neko poremeti harmoničnu galaksiju subordinacije, kad se u proznom iskazu detektuje disenterski glas koji se drznuo da ospori svest vlasti premudroga životvornoga Savaota. Smerna odlikašica to ne može da podnese i smesta postaje razjarena čerka-leopard. To je onaj psihološki trenutak gubljenja emocionalne ravnoteže, poznat iz izvorne verzije noar klasika *Ljudi mačke* Žaka Turnijea, koji od časne sestre srpske patrijarhalne kritike pravi nemoralnu kaluđericu.

Uostalom, gore pomenuti „set vrednosti“ namerno je stavljen pod navodnike, jer je to zapravo samozabludna fasada iza koje

Foto: Folnet

bi i sama V. T. volela da postoji nekakva sadržina. Nažalost, nema je. Nema ničeg izuzev proizvoljnosti i većito eluzivnih šifrovanih poruka, nepredvidljivih poput valungi. Jednom je to posvemašnja odbojnost prema cinizmu kao svetozoru i ironiji kao figuri misli, drugi put sarkazam postaje ubojito oruđe jer „ima zube“; poetika rezignacije se u jednom trenutku otpisuje kao blasfemija u društvu koje očajnički vapi za aktivizmom, već u drugom autor dobija pohvalu zato što mu „gorčina dolazi iz srca“. Talasi vrućine zapravo su ovde jedini ustrojitelji estetskih kriterijuma. Kao u Gogoljevom „Dnevniku jednog ludaka“, sve je tu kao u nekoj magli, a problemi nastaju zato što ljudi uobražavaju da im se mozak nalazi u glavi, dok u stvari njega vetar donosi s Kaspijskog mora.

Čak i ako se zanemari amatersko poistovećivanje glasa protagonista sa autorskom intencijom, ono što je posebno sablaznilo čednu V. T. jeste „bogohulna tirada“ u poslednjoj priči zbirke *Citadela*. Tačno je da glavni lik te pripovesti (ne i pripovedač) ispoljava neku vrstu religioznog protesta zbog ustrojstva sveta, no ne usuđujem se ni da pomislim šta bi prepodobna kritičarka mogla tek da kaže o „religiji protesta“ koju je u nekim izjavama propovedao Isak Baševis Singer, ne propuštajući da pomene kako je upravo protest bio vokacija velikih religioznih figura, poput biblijskih proroka ili starozavetnog Jova. Ne, čedna V. T. zamera piscu *Citadele* što „ljudski život i istoriju čovečanstva neprestano predočava kao klackalicu između nevinosti i zločina, ljubavi i pohote, lepote i užasa, osporavajući mogućnost njihovog objedineog poimanja.“ Te stvari izgleda da su nešto novo i svetogrдно u memljivim ćelijama kritičarkinog književnog samostana? Kako se samo usuđuje bogomrski A. B. da poremeti harmoniju sfera i vekovečni poredak u kojem je preosvećeni Babo jednom za svagda rekao da je sve dobro i da će biti dobro, samo ako čerka dobro upregne i zasluži peticu? Daljom demontažom otužne pseudokritičarske pisanije V. T. mo-

že se zaključiti da su svi preostali vrednosni sudovi o knjizi zapravo dedukcije gore pomenute, traumatično doživljene impresije. Takve su na primer isprazne, ničim nepotkrepljene konstatacije da „autora pripovedanje nikuda ne vodi“, da „niti njegov jezik ne može da iznenadi“ ili da se autor „laički oslanja na nekoliko mističkih tekstova već posredovanih književnošću.“ Kao da pisac mora imati doktorat iz teologije da bi citirao stavak iz apokrifnog *Jevandolja po Tomi*. Kao da jednom „književnošću posredovan“ mistički tekst gubi pravo na svako dalje „posredovanje“. Ima li nečeg više „književno posredovanog“ od same Biblije? Drugi proučavaoci srpske književno-kritičarske scene već su uočili da V. T. dosledno primenjuje grotesknu ad hoc metodu prosuđivanja o delu na osnovu sasvim privatne konstrukcije njegovog etičkog supstrata. Reč je o ekstremnoj verziji moralističke kritike koja u savremenom svetu uspeva, poput plesni, samo još na nekim tamnim i vlažnim mestima.

Črtica o nemoralnoj kaluđerici samo je mali pokazatelj nezavidnog stanja savremene srpske kritičke scene, u kojoj ocenjivači bez sluha i ukusa presuđuju na temelju ličnih psiholoških frustracija („Budući da sam urođeno inferiorna, moram da se snalazim“ – priznala je skrušeno V. T. u intervjuu sa Svetolikom Jozićem za portal „Libartes“). Kada se svemu tome doda opaska iz jedne prepiske Pavla Ugrinova, o tome da je pravi problem domaće knjige u tome da „stigne u žižu pažnje razmažene i podeļjene, uostalom samoživne kritike i istih takvih novinara kulturnih rubrika“, dobija se slika ustajale, učaurene palanke zvane srpska književna scena, u kojoj se nekoliko „uobičajenih sumnjivaca“ do iznemoglosti međusobno tapše po ramenu, dok se pravi život odvija negde drugde.

Ne kažem da se odvija u *Citadeli*, ali jamčim da se ne odvija u domaćim zadaćama prepodobne V. T. Srećom, svaki njen novi sled logički skrnavih rečeničkih konstrukcija već sutradan postaje jučerašnja plesniva nakarada ■

BETONJERKA MESECA

DS je jednonacionalni organizam. Razmnožava se prostom deobom.

dr Đilas, Prestonički

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Tomislav Marković

UDRUŽENI PESNIČKI PODUHVAT

tamo gde su srpske reči
tamo su srpske pesme
sve reči treba da žive
u jednoj poemi

velikoj poeziji
potreban je veliki prostor
granice srpske poezije
protežu se na liniji
zverinjak-bezakonje-hajdučija-čeranija
od vremena zla do vremena zmija

prostor pesme prvo treba očistiti od tuđica
tuđice kvare pesnički poredak
ugrožavaju naša goloruka slovesa
našu verbalnu nejač
ne uklapaju se u poetiku krvi i tla
zagađuju duhovni prostor
tuđice su zaposle

sva ključna mesta u poeziji
terorišu i eksploatišu
nevine srpske reči
tuđice su strana tela
u jeziku najstarijem
zli jezici poturaju klipove
u stihove našeg napretka

neophodna je opšta mobilizacija reči
koje se organizuju u stihove
po sistemu crnih trojki
stihovi se udružuju u strofe
i redovno postrojavaju
refleksivna lirika osmišljava
poetski projekat čišćenja
eks katedra
združena operativna komanda
sprovodi pesničke zamisli u delo
strofa za specijalne operacije

postavlja nagazne rime
između redova

smotru uniformisanih pesničkih rodova
redovno vrši otac lirske nacije
ili neki drugi arhaizam iz akademije

iz poezije proterati sve tuđice
u najhitnijem sroku
njihove kuće opljačkati pa spaliti
pokupiti sve vrednije pesničke slike
i deponovati ih u nacionalni muzej

otvoriti logore za nepodobne reči
premlaćivati ih metaforičnim pendrekom
koji bukvalno lomi kosti
uterivati im asonancu u kosti
čupati im maternji jezik
dok se ne oglase onomatopojom

urlikom ranjene zveri
reči ženskog roda silovati
poetskom kiticom
u desetercu
u njih posaditi srpsko seme
tako se pesnički jezik podmlađuje
tvorbom novih reči

turcizme nastanjene u urbanoj poeziji
treba granatirati
dok se ne raspadnu na slova
na krhotine grafema
dok od njih ne ostanu
ni znaci interpunkcije
pogotovo pretvorni zarez
koji nas podseća na polumesec

veliki pesnik ratko mladić
i njegove stilske formacije
streljali su 8000 stranih reči
za samo nekoliko dana
to je remek delo
etnički čiste književnosti
nož žica rečenica

neke reči su vrednije od drugih
kosovo je najskuplja srpska reč
albanac je najjeftinija srpska reč
kroz neke reči teče prljava krv
koju treba pustiti na slobodu
neka se sliva po marginama
neka lipti u širokim mlazovima
papir trpi sve

dok traje rat
poeziju će svi pisati
nožem i puškom, tenkom i haubicom
a kad zaokružimo pesničku teritoriju
i stvorimo državu kojom će vladati
kralj pesnika
krenućemo u obračun
sa unutrašnjim neprijateljima
reči-izdajice, reči-beskućnice
reči odštampane sumnjivom bojom
rečenice izvučene iz konteksta
pesme koje pozivaju na pobunu
protiv pesničkog poretka
žanrovski hibridi
iz mešovityh brakova
neka bude borba neprestana
sveta srpska zemlja je tlo
natopljeno poezijom ■

Autori: Aleksa Jovanović i Lazar Bodroža

BLOK BR. V

Avanture Zeca Milorada

JEDNO JUTRO SAM SE PROBUDIO
U DRAJZEROVOJ. STAVILI ME OVDE
DA SE LEČIM OD NEKIH...
ZAVISNOSTI... MOŠMISLITI!...

VREMENOM SAM SHVATIO
DA MI UOPŠTE NIJE LOŠE

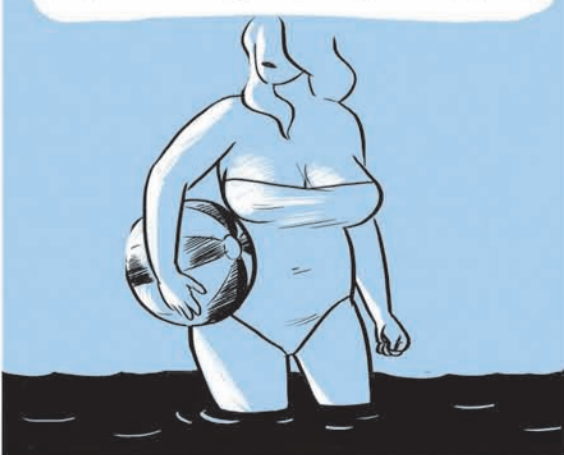
JASMINA, MEDICINSKA SESTRA
I JA, MILORAD, UŠLI SMO U
STRASNU VEZU SEKSUALNOG
KARAKTERA...

U PLAMENU STRASTI POBEGLI
SMO IZ BOLNICE...

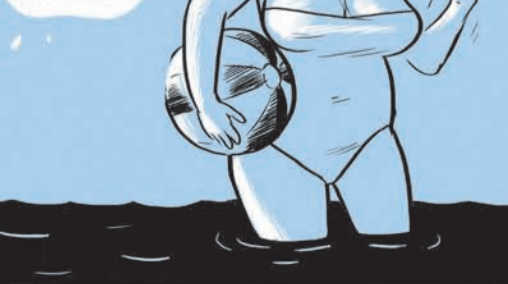

ONDA SAM JE ODVEO NA MORE..

NA **CRNO MORE!!!**

GDE SI ME
OVO DOVEO?!
PA OVO UOPŠTE
NIJE SLANO!!

lirika utoke

Piše: Predrag Lucić

INVESTITOR, MI TI SE KUNEMO

(iz hrvatske ekonomske pjesmarice)

Investitor, mi ti se kunemo,
Da iz tvoga prkna ne skrenemo.

Investitor, ljubičice bijela,
Gaće skini, uć će zemlja cijela.

Investitor, ljubičice plava,
Vidi šta je ponosna država.

Investitor, ljubičice smeđa,
Otvori nam produžetak leđa.

Investitor, ljubičice lila,
Svaka vlada tu bi na svom bila.

Bila vlada desna ili lijeva,
Centar joj je sred debelog crijeva ■